

виховують слухацьку культуру, музикальність, закладають основи музичної культури та музичного смаку, залучають до музичного мистецтва загалом.

1. Білан О. І., Возна Л. М., Максименко О. Л., Овчаренко Л. Р., Руханська Л. С., Самсон В. Р. Програма розвитку дитини дошкільного віку “Українське дошкілля” / О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. – Тернопіль: Мандрівець, 2013. – 264 с.
2. Ветлугіна Н. Музичний розвиток дитини / Н. Ветлугіна. – К.: Музична Україна, 1978. – 253 с.
3. Романюк І. А. Музичне виховання. Організація роботи у дошкільному навчальному закладі: навч.-метод. посібник / І. А. Романюк. – Тернопіль: Мандрівець, 2014. – 280 с.
4. Садовенко С. Розвиток музичних здібностей засобами українського фольклору: Навч.-метод. посібник / С. Садовенко. – К.: Шк. світ, 2008. – 128 с. – (Б-ка “Шк. світу”).
5. Радынова О. П., Комиссарова Л. Н. Теория и методика музыкального воспитания детей дошкольного возраста: Учебник для студентов высших учебных заведений / О. П. Радынова, Л. Н. Комиссарова. – Дубна: Фенікс+, 2011. – 352 с.

Children's love of music and interest in it is formed, first of all, in the process of listening to it, which results in the development of preschoolers' music perception. The bases of musical taste and musical culture are formed, as well.

Listening to music and its perception is one of the principle types of activity, because it is the beginning of involving children in musical art. Listening to music enriches children's experience, widens their outlook, and develops their musical skills, aesthetic perception, and interest in music on the whole. Developed perception enriches all music conceptions of children and extends harmonic musical development.

Key words: *listening, to music, perception, musical art, music education, preschool age.*

УДК 37(477):173

ББК 74.900.3

Марія Клепар

ВПЛИВ СІМЕЙНИХ ТРАДИЦІЙ НА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ

У статті розглянуто значення сімейних традицій у вихованні підростаючого покоління розкрито зміст і структуру виховного впливу родинного виховання, доведено значення взаємовпливу батьків і дітей у творенні й дотриманні сімейних традицій.

Ключові слова: *родинна педагогіка, сімейні традиції, виховання, підростаюче покоління.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями. Сім'я як соціальний інститут, з яким пов'язана педагогічна діяльність нашої школи, знаходиться сьогодні на досить складному етапі свого розвитку. Останнім часом спостерігається знецінення сім'ї, її споконвічних моральних орієнтирів: Найголовніші причини розпаду сімей – бездуховність та різні соціальні проблеми, які наодинці подолати неможливо, неготовність батьків до виховання дітей та нерозуміння важливості цього процесу.

Адже саме у родинному колі дитина засвоює модель сімейного життя і, як вважають педагоги та психологи, реалізує цю модель у своєму власному житті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Великий внесок у розробку засад сімейного виховання належить видатним українським ученим кінця ХІХ – початку ХХ ст. – С. Русова, І. Стешенко, А. Макаренко, В. Сухомлинський та ін.

Прогресивні здобутки української етнопедагогіки в галузі родинного виховання на основі мовознавчого, фольклорного, народознавчого й соціологічного матеріалів розкриваються в працях М. Стельмаховича, А. Щерби, Л. Коваль, О. Рудницької, І. Зязюна, Г. Сагач.

Однак взаємозв'язок споконвічних українських родинних традицій і сучасних проблем родинного виховання у педагогічній літературі розкрито недостатньо. Отож метою статті є розкриття впливу сімейних традицій на виховання підростаючого покоління.

Основний виклад матеріалу. Як свідчить аналіз джерельної бази, кожна нація, кожен народ, навіть кожна соціальна група мають свої традиції, звичаї, обряди та свята, становлення яких відбувалося протягом багатьох століть. Традиції – це ті найміцніші елементи, що об'єднують і цементують окремих людей в один народ в одну націю, підтримуючи її цілісність та зв'язок між поколіннями. Народні традиції охоплюють усі сфери людського життя, регулюючи сімейні та суспільні відносини. І, можливо, саме у відродженні сімейних традицій починається шлях подолання духовної кризи, що спіткала людство на початку ХХІ століття.

Так, прагнення до сімейного щастя і сімейного благополуччя знаходить вираження у створенні сімейних традицій. Колись традиції були обов'язковою особливістю сім'ї, відбивали моральну позицію її членів. Стиль життя сім'ї, що включає в себе внутрішньосімейний етикет і традиції, взаємопов'язаний з культурою тієї чи іншої нації. Ті духовні цінності, які всі ми вбираємо з дитинства, не залежать від добробуту сім'ї, рівня освіти її членів. Правила поведінки, заповіді, приклади, заповіді, засвоєні в батьківському гнізді, залишаються з людиною на все життя. Витоки загальної культури кожного з нас треба шукати там. У когось у будинку зберігаються фотоальбоми кількох поколінь, з вуст у уста передаються сімейні легенди, дбайливо ведеться літопис роду, нащадкам передаються не тільки коштовності, але і сімейні реліквії, що не мають реальної ціни. Сімейний лексикон, рецепти страв, сімейний архів – все це і багато чого іншого входить в поняття “культура сім'ї”. І в тих сім'ях, де дбайливо зберігають історію своєї родини і передають її з покоління в покоління, як правило, не виникає кризи виховання, взаємозв'язку поколінь [3, с. 31].

Коли люди по-справжньому цінують, поважають і люблять один одного, то в їхній сім'ї цікаве спільне життя. Їм приємно приносити своїм близьким задоволення, дарувати їм подарунки, влаштовувати для них свята. Загальні радості збирають всіх за великим столом з нагоди сімейних урочистостей: днів народження, іменин, ювілеїв. У них свої власні ритуали прийому гостей, звичаї вітати родичів, обряди поминання тощо. Їх об'єднує сукупність духовних цінностей, які характеризують рівень розвитку сім'ї, відносини між різними поколіннями. Пристрій їх сімейного укладу постійно вбирає в себе все краще з навколишнього життя, але при цьому вони творять унікальний світ своєї родини. Якись традиції перейшли до них від батьків, якись вони створюють самі. Вони чудово розуміють, що дотримання традицій – це шлях до єднання сім'ї.

Шляхи подолання кризових явищ української родини слід шукати у традиційних педагогічних методах, сформованих народною педагогікою. Такої думки дотримувався М. Стельмахович, його ідеї про народність родинного виховання знайшли відображення у теоретичних роботах та практичних рекомендаціях сучасних педагогів, психологів, громадських діячів [4].

Не зважаючи на час, вік, соціальний статус, кожному хочеться, щоб його дім був затишним, гостинним, неповторним, щоб завжди, де б хто з членів сім'ї не перебував далеко від дому, він знав, що його чекають вдома, завжди вислухають і зрозуміють, допоможуть у скрутну хвилину. А ще в родині повинні існувати традиції, які діти обов'язково мають перейняти і перенести в свої майбутні сім'ї. Варто зазначити, що сімейні традиції – це шлях до національної свідомості особистості, до передачі їй етнічних цінностей, народної самобутності.

Таким шляхом можна підпорядкувати традиції важливій проблемі життєвої адаптації молодій людині, прищепити їй любов до свого краю, свого народу і його культури. Г. Ващенко, виявив характерні риси світогляду українця. Йому притаманні:

- глибока релігійність, міцна віра в Бога;
- любов і пошана до батьків, згода в сім'ї й родині, що є основою здорового суспільного життя;
- згода й мир між членами суспільства, культ дружби й побратимства;
- чистота почуття кохання, створення на ґрунті скромності, стриманості й вірності здорової родини;
- любов до праці, різке засудження та висміювання ледарів;
- усвідомлення своєї людської гідності, почуття честі, те, що можна назвати духовним аристократизмом;
- пошана до інших людей;
- непереможна любов до волі й ненависть до рабства й неволі;
- працелюбство, радісна вільна праця на своїй ниві; тяжка й ненависна праця на чужій: вона гнітить і принижує людину;
- любов до своєї хати, до свого кляпця землі [1, с. 121–138].

На особливості формування національних цінностей особистості вказує В. Скутіна, основою яких вона вважає морально-світоглядні цінності українського етносу. У структурі їх змісту вона виділяє такі компоненти:

- гармонія (гармонія життя внутрішнього світу, міжособистісних стосунків, відносин з природою);
- добро (добро як істина, вище благо, глибока віра в перемогу добра над злом, добротворчість, милосердя, гуманізм);
- свобода (внутрішня свобода, волелюбність, визнання неповторності людської індивідуальності, нетерпимість до рабства, свобода волевиявлення);
- справедливість (щирість, правдивість, прагнення до істини, до соціальної справедливості, віра у Вищу справедливість);
- сім'я як першооснова розвитку й формування особистості, духовного, культурного, економічного розвитку суспільства;
- народ (повага до трудового народу, вміння осмислювати історію, культуру, традиції, моральні цінності свого народу, віра в його духовні сили, прагнення до того, щоб український народ зайняв гідне місце у цивілізованому світі);
- Україна (патріотичні почуття, прагнення до зміцнення державності, економіки, культури, готовності віддати усі зусилля для блага Вітчизни) [2, с. 22–24].

Таким чином, можна зробити висновок, що ефективність виховання досягається не використанням поодиноких цінностей, а шляхом застосування системи їх поєднання. Деякі споконвічні традиції можуть бути повністю сприйняті сучасною молодією родиною, інші, нові традиції, відбивають завоювання теперішнього суспільства та є загальним надбанням нашого часу. Але є такі традиції, які ніколи не

втрачуть своєї актуальності, бо відображують перш за все демократизм стосунків, повагу до всіх, навіть найменших, членів родини.

У деяких сім'ях немає своїх сімейних традицій і сімейних свят. Не слід посылатися лише на гострий дефіцит часу. Ця причина поверхнева, істина набагато простіша і сумніша: ймовірно, цим людям нема про що говорити між собою, їм тяжко бачити часто рідні обличчя. І це є симптомом тяжкого функціонального порушення у житті родини.

У деяких сім'ях сімейні традиції плекаються. Наприклад, раннє залучення дітей до обговорення всіх питань сімейного життя чи обговорення подій минулого дня за вечірнім чаєм, коли збирається вся родина. Мати і батько розповідають, обмінюються враженнями. Така можливість надається і дітям. Спільно обговорюються плани віддаленого та найближчого майбутнього. Дуже корисна традиція щовечірніх читань, обговорень прочитаного, вільних висловлювань і обміну думками.

Найкраща школа життя – аналіз власних помилок. Якщо це стало правилом у сім'ї, діти, звичайно, долучаються до манери обов'язкового, неупередженого аналізу своїх вчинків. Така традиція створює атмосферу глибокої довіри між усіма членами родини, запобігає відчуженню дітей у підлітковий період, дозволяє батькам надати підтримку своїм дітям у будь-якій скрутній ситуації. Сімейні традиції – це духовна атмосфера дому, яку складають розпорядок дня, звичаї, уклад життя і звички його мешканців.

Так, одні сім'ї вважають за краще рано прокидатися, снідати нашвидкоруч, йти на роботу і зустрічатися увечері без розпитувань і розмов. В інших сім'ях прийняті спільні трапези, обговорення планів, виникає підвищена увага до проблем один одного.

У кожному домі, за час його існування складається свій ритуал. Оселя звикає до своїх мешканців, починає жити в їхньому ритмі. Його енергетична структура дещо змінюється під впливом традицій. Адже, за великим рахунком, традиції – це не тільки сімейний устрій, а й стосунки, які складаються між членами сім'ї. Якщо сім'я фіксує традиції для самих себе як обов'язкові, то вони можуть послужити непогану службу. Часто наслідування традицій допомагає нам жити. І якими би дивними вони не здавалися, важливо одне: сімейні традиції та ритуали не повинні бути громіздкими і надуманими. Нехай вони входять в життя природньо [5, с. 125].

Вкрай складно формувати сімейну традицію, якщо діти вирости і вже сформували загальне ставлення до сім'ї. Інша справа, молоді сім'ї, де батьки вільні показати дитині всю красу світу, оповити його любов'ю і сформувати надійну життєву позицію протягом усього життя. Маленька дитина сприймає світ очима дорослих – її батьків. Тато і мама формують дитячу картину світу з першої зустрічі зі своїм малюком. Спочатку вони вибудовують для нього світ дотиків, звуків і зорових образів, потім – навчають першим словам, потім – передають своє ставлення до навколишнього світу.

Те, як дитина потім поставиться до себе, оточуючих і життя в цілому – цілком і повністю залежить від батьків. Життя може представлятися йому нескінченним святом або захоплюючою подорожжю, а може бачитися, як нудна, невдячна і важка праця, що очікує кожного відразу за шкільними воротами. Якщо більшість звичних сімейних ритуалів несуть не обмеження, а лише радість і задоволення, це зміцнює в дітях почуття цілісності сім'ї, відчуття неповторності власного дому і впевненість у майбутньому.

Той заряд внутрішнього тепла і оптимізму, який несе в собі кожен з нас, набувається в дитинстві, і чим він більше, тим краще. Звичайно, характер дитини формується не в один день, але можна сказати з упевненістю: чим більше дитинство було схоже на свято, і чим більше в ньому радості, тим щасливішою людина буде у майбутньому.

А ще сімейні традиції та ритуали дозволяють дитині відчувати стабільність життєвого укладу: за будь-яких обставин у родині відбудеться те, що заведено; дають йому відчуття упевненості в навколишньому світі і захищеності; налаштовують дитину на оптимізм і позитивне сприйняття життя; створюють неповторні дитячі спогади, про які вже у дорослому віці вона буде коли-небудь розповідати своїм дітям; дозволяють відчути гордість за себе і свою сім'ю [6, с. 22].

Висновки. Кожній сучасній сім'ї під силу створити кілька сімейних традицій, яких, можливо, будуть дотримуватися діти й онуки. Встановлено, що при створенні сімейних традицій потрібно дотримуватись певних правил: повторювана подія має бути для дитини яскравою, позитивною, такою, що запам'ятовується; традиція на те й традиція, щоб дотримуватися завжди; можна задіяти запахи, звуки, зорові образи, – головне, щоб у цій традиційній дії було щось, що впливає на почуття і ставлення до дитини.

Подальшого дослідження потребують можливості практичного використання народного досвіду у вирішенні проблем сучасної сім'ї, опрацювання форм і методів впровадження відомостей про родинні традиції і їх виховне значення у навчальному процесі, підготовки педагогічних кадрів, соціальних працівників, у програму всеобучу батьків.

1. Ващенко Г. Виховний ідеал / Г. Ващенко. – Полтава: Полтавський вісник, 1994. – 191 с.
2. Скутіна В. За традиціями української народної педагогіки / В. Скутіна // Почат. шк. – 1993. – № 7. – С. 22–24.
3. Бабій В. Сімейні традиції та їх виховне значення / В. Бабій // Позакласний час. – 2004. – № 7–8. – С. 27–31.
4. Стельмахович М. Українська народна етнопедагогіка / М. Стельмахович // Початкова школа. – 1995. – № 8. – С. 4–10.
5. Лозко Г. Українське народознавство / Г. С. Лозко. – 4-те видання, доповнене. – Харків: Видавництво “Див”, 2010. – 472 с.
6. Руденко Ю. Основи сучасного українського виховання / Ю. Д. Руденко. – К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2003. – 328 с.

The importance of family traditions in the education of the younger generation is examined. The content and structure of the influence of family education are revealed, the interplay of parents and children in creating and respecting family traditions is investigated.

Key words: family pedagogics, family traditions, education, younger generation.

УДК 37.032.2-053.6

ББК 74.200.513.1

Галина Лемко

ФОРМУВАННЯ ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ СТАРШОКЛАСНИКА

У статті охарактеризовано важливі вольові якості старшокласника – цілеспрямованість, наполегливість, ініціативність, самовладання, самостійність та дисциплінованість.